

Sateenkaariperheet ja moninaisuuden kohtaaminen

Sanna Nevala, koulutussuunnittelija
koulutus@sateenkaariperheet.fi

Mitkä sateenkaariperheet?

- Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten lapsiperheitä

Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus?

Sukupuoli, sukupuoli-identiteetti

Cis- tai transihmisyys + intersukupuolisuus

Sukupuolivähemmistöt:

Transsukupuoliset, transvestiitit, transgenderit

Intersukupuoliset

Seksuaalinen suuntautuminen

Hetero-, homo- tai biseksuaalisuus

Seksuaalivähemmistöt:

Homot, lesbot, biseksuaalit, ei-heterot

Seksuaalinen suuntautuminen ei kerro seksuaalisuudesta.

Kaksi erillistä kategoriaa, monia erillisiä yhteisöjä, lukemattomia erilaisia minäkuvia

Moninaisia perhemuotoja

- Kahden vanhemman perheet
 - Yhden vanhemman perheet
 - Useamman vanhemman perheet
 - Ns. apilaperheet
 - Pariskuntia tai ystäviä
 - Polyamoriset perheet
 - Eroperheet ja uusperheet
 - Sijais- ja tukiperheet
 - Kaikenmuotoisissa perheissä voi olla transihmisiä
- Laaja kirjo erilaisia kasvuympäristöjä, ihmissuhteita, elämäntilanteita, vahvuuksia, tuen tarpeita ja haasteita

... tavallisia perheitä

Minun mielikuvitusperheeni?

1. Vanhemmaksi yksin (naiset)

- Adoptio?
- Tuttu siemenen luovuttaja?
- Lapsettomuusklinikka?

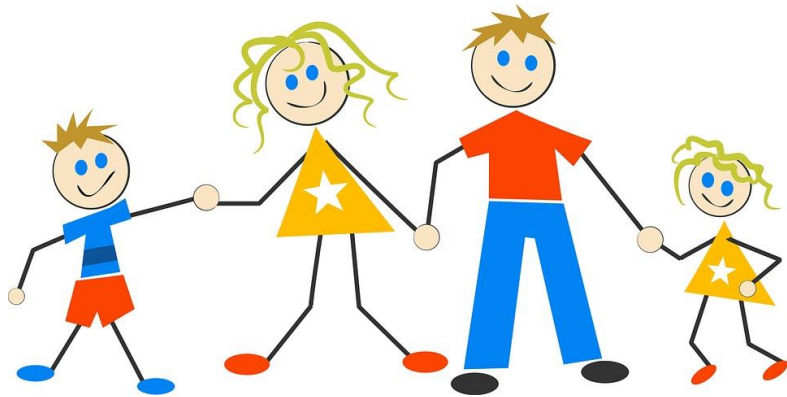
2. Yhdessä hyvän ystävän kanssa

- Samaa vai eri sukupuolta?

3. Miesparin kanssa (nainen) tai naisparin kanssa (mies)?

- Yhdessä vai erikseen asuen?

Näkymättömiä perheitä?

Näkykö sateenkaariperheitä

- lainsäädännössä
- tilastoissa
- kirjoissa tai lehdissä
- televisiossa tai elokuvissa
- lastenkulttuurissa?

Näkymättömyys syntyy ja elää
oletuksista ja normeista.

Näkymättömiä perheitä?

Kulttuuristen kuvien, roolimallien ja samaistumiskohteiden vähäisyys sekä haaste että etu

Perheen perustamiseen ja vanhemmuuteen liittyviä ratkaisuja ei tehdä ”koska niin on tapana”

- Syntyy myös epätyypillisiä perhemuotoja ja –tilanteita
- Suurempi vapaus luoda omat toimintamallit

Vanhemmuuden erityishaasteita

- Normien vastaisuus → elämä suurennuslasin alla → onnistumispakko
- Tuomitsevien asenteiden historia
- Läheisten tuen puutteellisuus
- Juridinen epätasa-arvo ja epätietoisuus
- Transprosessien erityiskysymykset
- Ennakkoluulot ja stigmaat

Sateenkaariperheiden lasten hyvinvointi - tutkittu juttu

Uusimmat tutkimukset teini-ikäisistä:

- Hyvinvointi kuten ikäryhmällä
- Perhetilanteeseen liittyvä syrjivä kielenkäyttö kuitenkin vaikuttaa joidenkin nuorten hyvinvointiin

Seuraavat asiat suojaavat:

1. Sateenkaariperheen lasten lämpimät suhteet vanhempiin ja ystäviin
2. Moninaisuuden käsittely kouluissa
3. Selviytymiskeinot
4. Yhteydet muihin sateenkaariperheiden lapsiin

Arviointia

- Merkittävä osa tutkimuksista 1980–1990-luvuilla toteutettiin naisparien perheissä
- Homomiesten vanhemmuutta tutkittu käytännössä vasta 2000-luvulla
- Transihmisten vanhemmuus ja useamman vanhemman perheet lähes tutkimatta
- Kotimaista tutkimusta ei ennen, nyt hanke käynnissä
Sateenkaariperheet ry:ssä (2014-2017): Sateenkaariperheiden lasten hyvinvointi
 - Tutkija PsT Kia Aarnio
 - 7-18-vuotiaat lapset ja nuoret ja heidän vanhempansa
 - Tulokset Väestöliiton raporttina 2016-2017 aikana
 - Kirjallisuuskatsaus 2014: *Sateenkaariperheiden lasten vahvuudet ja haavoittuvuudet*

Sateenkaariperheiden lasten hyvinvointi

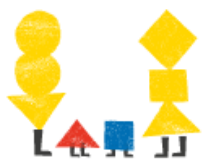
→ Näkymättömyyden ja vaikenemisen rikkominen tärkeää.

”Sateenkaariperheiden lapset voivat yhtä hyvin kuin muutkin lapset”, mutta myös yhtä huonosti.

Miksi tärkeä aihe varhaiskasvatuksessa ja koulussa?

- Tuhansia vanhempia, lapsia ja nuoria elää sateenkaariperheissä
- Sinun kasvattamasi ja opettamasi lapsi voi olla sateenkaariperheen lapsi → Lapsen perheidentiteetin tukeminen
- ”Mitä jos perheeni on näkymätön?” Uskaltavatko kaikki sateenkaariperheet kertoa olevansa sateenkaariperheitä? Tai hakea apua ongelmatilanteissa? → Luottamuksellisen ja avoimen kasvatuskumppanuuden rakentaminen
- Kenestä tahansa lapsesta tai nuoresta voi tulla itse aikuisena sateenkaariperheellinen
- Monenlaiset monimuotoiset perheet (1/3 perheistä)

Monimuotoisia perheitä

ADOPTIOPERHEET

KAHDEN KULTTUURIN PERHEET

SIJASPERHEET

LAPSIKUOLEMAPERHEET

YHDEN VANHEMMAN PERHEET

UUSPERHEET

LAPSETTOMAT PERHEET

LESKIPERHEET

KAKSOS- JA KOLMOSPERHEET

SATEENKAARIPERHEET

MONIMUOTOISET PERHEET

KAIKKIEN PERHEIDEN SUOMI

KAIKKIEN PERHEIDEN SUOMI

MONIMUOTOISET PERHEET

Lapselle

- Oma perhe ja siellä ilmenevät asiat lähtökohtaisesti tavallisia
- Kaikki uudet asiat ja ilmiöt kiinnostavia, maailma täynnä yllätyksiä
- Myös esim. vanhemman transihmisyys tavallinen asia, jos aikuiset eivät tee siitä epätavallista
- Vanhemman/vanhempien hyvinvointi ja perheen toimivuus (vs. perheen rakenne) kaiken perusta
- Lapselle tärkeää, että hänen perhettään pidetään tasavertaisena muihin nähden
- Lapsi ei saa joutua kaapin oven vartijaksi

Kasvatuskumppanuus

- Luottamuksen rakentaminen voi vaatia tavallista enemmän tilaa ja aikaa
- Kunnioittava ja yhdenvertaisuutta edistävä ilmapiiri
 - Varhaiskasvatuksen ja koulun työntekijät avainasemassa
- Perusosaaminen kuitenkin riittää:
 - Kysy, kuuntele, anna tilaa
 - Perheillä erilaisia toimintatapoja ja toiveita
 - Itsemäärittelyn kunnioittaminen
 - Avoimet kysymykset, moninaisuuspuhe
 - Ammatillisuus

Pohdittavaa

- Tuntuuko jokin sateenkaariperheiden kohtaamisessa vaikealta?

Tehtävä

- Uusi lapsi on tulossa ryhmäänne. Päiväkodin johtaja / reksi ilmoittaa sinulle, että lapsi tulee vanhempiensa kanssa tutustumaan eskariin / kouluun ja sinä otat perheen vastaan. Päiväkodin johtaja / reksi unohtaa antaa sinulle lapsen tietolomakkeen ennen tapaamista, joten tiedät vain hänen nimensä: Eetu.
- Eetu ja kaksi miestä saapuvat paikalle. Miten otat selville
 - keitä miehet ovat?
 - keitä Eetun perheeseen kuuluu?
 - muuta tärkeää tietoa perheeseen ja kotiin liittyen?

Toiminnan taustalla – Suunnitelmat varhaiskasvatuksesta perusopetukseen

- Vasu (2003)
 - Lapsen yksilöllisyys ja ainutlaatuisuus (luku 2.3 s. 13)
 - Lapsi kohdataan yksilöllisten tarpeiden, persoonallisuuden ja perhekulttuurinsa mukaisesti (3.1 s. 15)
 - Tasa-arvo (3.1 s. 15)
 - Lapsen vanhempien kunnioitus, kasvatuskumppanuus (3.3 s. 16 ja 4.1 s. 31)
 - Vasu uudistumassa – uusi voimaan 2017
- EsiOPS perusteet (2014)
 - Jokaisen lapsen ainutlaatuisuus, sukupuolten tasa-arvo, yhdenvertaisuuden periaate (luku 2.3 s. 15)
 - Avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin (2.3 s. 15)
 - Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus (3.3 s. 25)

Suunnitelmat varhaiskasvatuksesta perusopetukseen

- Perusopetuksen OPS perusteet (2014)
 - Jokaisen oppilaan ainutlaatuisuus, sukupuolten tasa-arvo, laaja yhdenvertaisuusperiaate (mm. 2 s. 14-16; 3 s. 18)
 - ”lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta” (3.1 s. 18), sukupuoli- ja seksuaali-identiteetin kehittyminen ja sen tukeminen, **sukupuolitietoinen opetus** (4.2 s. 28)
 - ”Oppimisympäristöjä, työtapoja ja opetusmateriaaleja valitsemalla ja kehittämällä **luodaan näkyvyyttä inhimillisen moninaisuuden arvostamiselle.**” (4.2 s. 28)
 - Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus (5.2 s. 35)

→ Työyhteisön arvot ja toimintakulttuuri

Varhaiskasvatuksen ja koulun arjessa

Millä tavoin moninaisuutta käsitellään lasten ja nuorten kanssa ja huomioidaan perheiden kanssa jo nyt? Esimerkkejä esim. harjoitteluista?

Varhaiskasvatuksen ja koulun arjessa

- Tuotetaanko arjessa sukupuolittuneita odotuksia ja roolimalleja?
- Sisällyttävä puhe: äiti ja isä vai kotiväki / vanhemmat / huoltajat?
- Moninaisuus kasvatuksen ja opetuksen aiheena
- Tarinat, lorut, leikit, kuvitukset, näytelmät, oppimateriaalit: näkyykö moninaisuus?
- Valokuvat, piirroksat ja sukupuut omasta perheestä
- Isänpäivä, äitienpäivä, vanhempainillat...
- Muita esimerkkejä?

Moninaisuuden kohtaaminen

- Ammatillisuus ja ammattitaito
- Avoimet kysymykset ja aktiivinen kuuntelu
- Sisällyttävä puhe
- Oikea tieto ja ei-tietämisen tunnustaminen

Anna tilaa olla kokonainen.

Kun oletat, oleta moninaisuutta.

Pyri perheen parhaaseen.

Linkki- ja lukuvinkkejä

- www.sateenkaariperheet.fi
 - **Lista lastenkirjoista**, joissa käsitellään moninaisuutta:
<http://sateenkaariperheet.fi/index.php?item=171>
 - Yhdistyksen julkaisuja (myös ilmaiseksi ladattavia esitteitä ja oppaita):
<http://www.sateenkaariperheet.fi/index.php?item=77>
 - Yhdistyksen Facebook -sivuilta ajankohtaista tietoa toiminnasta
- www.monimuotoisetperheet.fi
- www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi
- www.seta.fi, www.seta.fi/sateenkaariperheet
- www.transtukipiste.fi
- www.trasek.fi
- www.intersukupuolisuus.fi
- Aarnio, Kia 2014: *Sateenkaariperheiden lasten vahvuudet ja haavoittuvuudet, Kirjallisuuskatsaus*. Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen työpaperi.
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/julkaisut/tyopaperit/
→ Lähdeluettelosta löytyy paljon luettavaa sateenkaariperheistä.

Palaute ja yhteydenotot:
sanna.nevala@sateenkaariperheet.fi

”HYVÄÄ EI OLE YHDENLAISTA”

